

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 68 (1983)
Heft: 21

Artikel: Cronica
Autor: Cathomen, Ignaz
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881713>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

CRONICA

Avrel 1983

– **Mistral Victor Sialm, Segnes/Mustér**, vegn nominaus commember d'honor dalla scola da puras a Glion. Il honorau ei staus in dils fundatur dalla scola da puras a Glion e duront 51 onn commember dalla cumissiun da scola.

– **Ils avats benedictins dalla confederaziun da Salzburg** sin viseta a Mustér. La confederaziun da Salzburg cumpeglia ils avats benedictins dalla Germania, Austria e dalla Svizra. Gievgia, ils 7 d'avrel 1983, han ver 50 avats da quella confederaziun rendiu ina viseta alla claustra benedictina a Mustér, pilver ina rara viseta!

– **Il romontsch daventa rom da matura**. Tenor comunicaziun dalla Regenza alla pressa grischuna ha il Cussegl federal dau suatientscha al giavisch dalla Regenza grischuna da francar il romontsch sco rom da matura egl uorden federal da maturitad. Ein las premissas tenor la lescha da scola media ademplidas, sa il romontsch gia uonn vegnir examinaus sco rom da maturitad e quei buca mo alla scola cantunala mobein era en tuttas scolas medias privatas dil cantun Grischun.

– Tier la **casa editura cantunala per stampats e mieds d'instrucziun** ei cumpariu in niev cudisch da cant per las classas inferiuras. Quei niev cudisch da cant porta il tetel «**Lodola**» ed ei vegnius procuraus d'ina gruppa da scolasts sut l'egida d'inspectur da scola Gion Dietrich.

– **Val s. Pieder less daventar liug da tschentada dil cumin lumnezian**. A caschun dalla radunonza communal dils 8 d'avrel 1983 han ils vischins da Val s. Pieder giavischau che lur vischnaunca sco la pli gronda dalla Lumnezia vegni era risguardada mintgaton sco liug da far cumin. Ina midada digl uorden tradiziunal cul turnus da cumin a Lumbrein, Vella ed Uors sa vegnir realisaus mo cul consentiment dalla pluralitad dils votants lumnezians.

– **Ina nova vischnaunca «romontscha»**: Pil futur ei il num official buca pli lgels mobein **Degen**. Aschia han ils vischins da Degen concludiu imitond igl exempel da lur vischins da Vignogn.

– †**Walter Gurtner, Flem**. Suenter liunga malsogna ei Walter Gurtner, meister-mazler e tgamunader dallas Pendicularas Crap S. Gion SA, morts venderdis, ils 22 d'avrel 1983 en la vegliadetgna da mo 52 onns. El ei vegnius enconuschents e renomaus sco realisatur dils stabiliments turistics dalla «Arena Alva» sigl intschess dallas vischnauncas da Flem/Laax/Falera. Era sco president communal da Flem e sco deputau dil cumin da Trin eis el staus fetg engaschus. In um cun ina immensa iniziativa e forza da lavur ei buca pli. Pil svilup turistic dalla Surselva ha el acquistau merets nunsvaneivels (mira GR nr. 35/3-5-1983).

– **Scuntrada retoromana a Lucerna** cun **Tista Murk**. El center dalla serada ei stada la prelecziun dil scribent dalla Val Müstair e la discussiun davart il Rumantsch Grischun (mira GR nr. 33/26-4-83).

– **L'Uniun grischuna da catschadurs da patentia** salva sia radunonza da delegai a Mustér, sonda ils 23-4-1983. Tuttas 70 secziuns ein representadas. Cusseglia governativ dr. B. Lardi, per aschidadir il cau dils catschadurs grischuns, honorescha la radunonza cun sia preschientscha e pren posiziun viers differents postulats dils catschadurs (mira rapport GR nr. 33/26-4-83).

– **Pader Ambros Widmer, Mustér**, referescha al «Simposi europeic da contacts linguistics» a Mannheim/Germania. In dils temas centrals: La Val Medel e siu lungatg (mira GR nr. 33/26-4-83).

– **Perforaziun dil tunnel dils Barschus** en la Val Sumvitg. Suentar bunamein exact in onn da lavur vid il tunnel ei quel vegnius ruts tras cun la davosa siglientada ch'ei succedida mesjamna, ils 27 d'avrel 1983. Pils vischins da Sumvitg in di da legherment e motiv avunda da commemorar quei eveniment cun ina digna festività (mira rapport GR nr. 34/29-4-83).

Matg 1983

– **Eleccziuns circuitalas, dumengia igl 1. da matg**. Pils quater cumins sursilvans ed il cumin da Razén han las eleccziuns purtau ils suandonts resultats:

Cumin dalla Cadi

Mistral: Bernard Deplazes, pcd, Sumvitg

Derschaders:

Mattias Quinter, pcd, Trun
Isidor Duff, pcd, Sumvitg
Faustin Carigiet, pcd, Breil
Aluis Giger, pcd, Mustér

Deputai:

Fidel Alig, pcd, Breil/Danis
Augustin Cathomen, pcd, Breil
Mattias Quinter, pcd, Trun
Bernard Deplazes, pcd, Sumvitg
Constantin Giger,
pcd, Medel/Curaglia

Cumin dalla Foppa

Mistral: Dr. Alexander Maissen, pcd, Glion

Derschaders:

Albert Klaiss, pcd, Ruschein
Cristian Christoffel, lib., Riein
Alfred Bühler, dem., Valendau
Margreta Cabrin-Seeli, pcd, Falera

Deputai:

Placi Cajochen, pcd, Schluein
Dr. A. Maissen, pcd, Glion
Rudolf Toggenburg, pcd, Laax
Gelli Darms, dem., Flond
Leonard Buchli, lib., Versomi

Cumin dalla Lumnezia

Mistral: Balzer Caviezel, pcd, Vella

Derschaders:

Toni Capaul, pcd, Tersnaus
Gion Caminada, pcd, Vrin
Elena Schmid-Bianchi, pcd, Val
Luis Cavegn, pcd, Surcuolm

Deputai:

Gieri Capaul, pcd, Lumbrein
Balzer Caviezel, pcd, Vella
Fridolin Hubert, pcd, Val

Cumin da Rueun

Mistral: Michel Cavigelli, pcd, Rueun

Derschaders:

Raimund Spescha, pcd, Andiastr
Alfons Depuoz, pcd, Siat
Valentin Alig, pcd, Sursaissa
Gieri Giusep Spescha, pcd, Pigniu

Deputau:

André Sax, pcd, Sursaissa

Cumin da Razén

Mistral: Albin Biscuolm, pcd, Domat

Derschaders:

Bargetzi René, pcd, Domat
Heini Bruno, pcd, Razén
Rageth Sigis, pcd, Domat
Demarmels Remo, pcd, Panaduz

Deputai:

Albin Biscuolm, pcd, Domat
Thomy Rageth, pcd, Domat
Toni Cavigelli, pcd, Domat
Stefan Sigron, pcd, Domat
Leonard Flepp, pcd, Panaduz
Vitus Locher, soc., Domat

– †**Dr. med. Bistgaun Cathomas, Glion.** Dr. B. Cathomas ei staus caumiedi dil spital a Glion da 1953 tochen 1960. Duront quels onns ha el giu da purtar in zun grond buordi da lavur, specialmein era cun la nova construcziun ed igl engrondiment dil spital. Dr. B. Cathomas ei denton era staus engaschaus el moviment romontsch. 1938–1940 eis el staus president dalla Romania. Enconuschents eis el era daven-taus sco poet ed igl onn 1976 ei ina bufatga collecziun da sias poesias cumparidas el Tschespet 49 (mira GR nr. 127/17-5-83).

– **Per l'emprena gada a Ruma saramentaziun da gardists per romontsch.** Tenor veglia tradiziun vegnan novs gardists svizzers dalla garda papala a Ruma saramentai ils 6 da matg en regurdientscha dil «Sacco di Roma» da 1527 duront il qual 147 gardists han schau la veta per proteger il Vatican. Uonn eis ei stau 27 novs gardists, denter quels era quater sursilvans: **Augustin Beeli, Sagogn; Damian Caduff, Schlans**, ed ils dus frars **Stefan e Valentin Arpagaus da Cumbel**. Cunsrients da lur derivonza han els fatg lur sarament per romontsch.

– **La cumissiun da protecziun dallas auas per il Lag da Constanza ha salvau sia dieta annuala a Glion.** En quella cumissiun internaziunala ein representai ils stats: Baden-Württemberg, Baviera, Austria e la Svizra. Il cantun Grischun ha delegau Rudolf Gartmann, cau digl uffeci per la protecziun dallas auas, e Gieri Deplazes, cau dalla partiziun per la dismessa dallas auas piarsas. La dieta ha cuzzau dils 9–11 da matg ed ei s'occupada intensivamein cun problems ecologics, denter auter era dalla caverna per ieli, projectada a Haldenstein. Mesjamna, ils 11 da matg han ils participonts seschau orientar davart las Ovras electricas Rein anteriur, cumbinond quell'orientaziun cun in viadi cun la Viafier retica tochen agl ault dall'Alpsu (mira rapport Gasetta Grischuna dils 13-5-83).

– **Sentupada culturala dalla Romania a Surrein.** Sut il moto: «Cultura creescha cuminonza» ha la Romania envidau la populaziun da Surrein e d'in pli vast contuorn ad ina dieta culturala. La dieta ei vegnida introducida tras in plaid da beinvegni dil president dalla Romania, **dr. Giusep Capaul**, ed ei lu silsunter vegnida tgamunada da **Maria Cadruvi e dr. Bernard Cathomas**. En gruppas da lavur ed el plenum dalla dieta ein ins s'occupaus da differents problems actuals da cultura e dil romontsch: uffeci da cultura en las vischnaucas, rumantsch grischun, assimilaziun dils jasters etc. (mira rapport GR nr. 38/13-5-83).

– **Fundaziun d'ina Uniun cecilianasursilvana (UCS).** Avon decennis existevan en Surselva treis uniuns cecilianas da cant, quella dalla Cadi, dalla Foppa e dalla Lumnezia. Dapi onns ein quellas stadas inactivas. Dumengia, ils 15 da matg ein delegai dalla gronda part dils chors cecilians serimnai a Rueun per fundar ina nova Uniun cecilianasursilvana. Sco empren president vegn elegius mistral **Michel Cavigelli, Rueun**. La radunonza da delegai, tgamunada da **sur Marcus Flury, Danis**, preses dil decanat sursilvan, ha era deliberau ed acceptau las novas statutas dall'uniun (rapport detagliau GR nr. 40/20-5-83).

– **Ils da Ruschein festiveschan lur convischin, brigadier R. Cajochen.** En l'armada svizra ein ils officiers sursilvans ina fetg pintga minoritad; in grad pli ault che quel dil major contonscha in dils nos mo mintga quater tempras. Ils vischins da Ruschein han perquei capeivlamein buca vuliu schar vargar la caschun senza festivar lur convischin, brigadier Rudolf Cajochen, cumandant dalla brigada 12 (rapport GR nr. 40/20-5-83).

– **Per tei e per mei, cudisch da poesias da Hendri Spescha.** Quei cudisch da poesias ha il poet giu preparau cuort avon sia mort prematura. Il cudisch ei illustraus da treis litografias dil frar Matias Spescha (presentaziun detagliada da dr. Felix Giger mira GR nr. 40/20-5-83).

– **In niev cudisch d'uoppens dil cantun Grischun.** Igl onn 1953 ei igl emprem cudisch d'uoppens dil cantun Grischun cumparius. Essend quel daditg exaurius, ha la Regenza grischuna incaricau dr. R. Jenny e prof. Toni Nigg da preparar ina secunda ediziun ch'ei vegnida amplificada grondamein tras in extract historic davart igl uoppen dil cantun Grischun. Quei stupent cudisch che cuntegn tuts uoppens dallas 213 vischnauncas grischunas e dils 39 cumins sa vegnir retratgs dalla casa editura cantunala per stampats e mieds d'instrucziun a Cuera (presentaziun dil cudisch mira GR nr. 40/20-5-83).

– **Leonhard Flepp, Panaduz, niev president dil Cussegl grond.** Cun l'entschatta dalla sessiun dil matg ha il Cussegl grond da far impurtontas elecziuns, denter autras era quella da siu president. Il niev elegiu president ei oriunds da Mustér e dapresent president communal da Panaduz. Dapi 12 onns gia fa el part dil Cussegl grond.

– **Inauguraziun e benedicziun-caplutta a Pardé-Medel.** La caplutta dedicata a s. Roc datescha digl onn 1592 e cuntegn maletgs dil renomau pictur grischun Hans Ardüser digl onn 1610 (rapport detagliu GR nr. 42/27-5-83 e nr. 45/7-6-83).

– **In scolast romontsch burgheis d'honor ad Ursera.** Scolast **Augustin Fetz-Vieli** da Razén ei staus ver 40 onns scolast e 50 onns organist ad Ursera (Andermatt). Per tonta fideivladad ha la vischnaunca honorau el cun dar il dretg da burgheis d'honor.

– **Dr. Toni Berther, Cuera/Tujetsch,** ei vegnius elegius sco niev president dalla Uniun da scripturs romontschs. El daventa il successur da Hendri Spescha permiert.

– **Fiesta da cant districtuala a Domat.** Dils 23 chors participonts ein 10 da quels se-presentai avon ils derschaders cun ina canzun romontscha, da quei tschun chors hospitonts giu dalla Surselva. Il district da cant da Cuera cumpeglia il territori da Tumein tochen Fläsch, inclus la Portenza. Romontschas ein (cun empau resalvas) mo las vischnauncas da Domat e Razén. La canzun romontscha vegn denton sco ei para preferida era da chors digl intschess tudestg. In segn da simpatia ni da nostalgia? (Mira rapport GR nr. 45/7-6-83.)

Zercladur 1983

– **Radunonza da delegai dall'Uniun da traffic grischuna a Mustér.** Rodund 200 delegai e hosps ord tuttas valladas grischunas han frequentau uonn la radunonza da delegai ch'ei vegnida salvada ils 3/4 da zercladur en halla plurivalenta a Mustér. Las tractandas principalas ein stadas: revisiun parziala dils statuts ed elecziuns en differents gremis impurtonts pil turissem (mira rapport detagliu GR nr. 44/3-6-83 e nr. 45/7-6-83).

– **21avla fiasta cantunala da musica a Flem.** Sonda e dumengia, ils 11/12 da zercladur ein ils musicants grischuns seradunai a Flem per ina lutga pascheivla e musicala. Buca meins che 59 societads cun rodund 2500 musicantas e musicants han dau suatientscha agl invit dalla Societad da musica da Flem, ch'ei sestentada per ina organisaziun perfetga. La biala fiasta, favorisada d'ina aura ideala, ha carmalau mellis auditurs ed aspectaturs al pei dil Crap da Flem (mira rapport GR nr. 47/14-6-83).

– **La Regenza grischuna honorescha la lavur culturala.** Dapi entgins onns sustegn e promova la Regenza la lavur culturala cun differents premis. Il **premi cultural grischun** obtegn uonn **Lucius Juon, Cuera**, en renconuschientscha da sia liunga activitad sco organist, dirigent, pedagog da musica e promotur dalla veta musicala el Grischun.

Premis da renconuschientscha obtegnan ils suandonts sursilvans: **Rest Giusep Cathomas, Breil**, fravi d'art, **Gion Giusep Derungs, Cuera/Surcasti**, per sia lavur sco cumponist, **Giusep Huonder, Mustér**, dirigent ed organist e fundatur dil chor da scolars. **Premis da promoziun** vegnan surdai a **Raimund Alig**, trumbettist, **Vazsut, Rinalda Caduff**, saltunza da ballet e jazz, **Cuera**, e **Stefania Huonder**, altista, **Tusaun**.

– **Radunonza generala dalla CRR a Lontsch, sonda, ils 11-6-83.** El center da quella ei staus il program da radio e televisiun romontsch che duei vegnir augmentaus e slargaus naven da 1984. En quei risguard ein ils participonts alla radunonza vegni orientai da prof. **dr. Leo Schürmann**, directur general dalla Societad svizra da radio e televisiun.

A caschun da quella radunonza generala ei era il premi dalla CRR vegnius surdau. Uonn han obteniu quel **mistral Gion Giusep Derungs, Uors**, per ses gronds merets sco dirigent e cumponist, ed il **Chor mischedau Puntraschigna** (mira rapport detagliu GR nr. 47/14-6-83).

– **Ovra litterara d'Aluis Arpagaus.** Dalla Casa editura Desertina Mustér cumpara in'ediziun da 4 toms cun ovras dil poet e scribent da Cumbel, morts 1969 en la vegliadetgna da mo 49 onns. Siu grond relasch litterar ei vegnius repassaus da dr. Pieder Cavigelli che ha preparau l'ediziun dils quater toms sut ils tetels significativs: **Da Porclas anen, Dadens e dado Porclas, Verdins e curschins e Spigias e punschuns** (presentaziun GR nr. 47/14-6-83).

– **Augment digl agid finanziel per la Ligia Romontscha.** Suententer il Cussegl dils cantuns ha era il Cussegl naziunal concludiu cun 131:0 vuschs dad augmentar igl agid finanziel alla Ligia Romontscha cun l'entschatta da 1984. Dils 3 milliuns concedi al cantun Grischun per la promoziun da lungatg e cultura van 1,5 milliuns alla LR e 450 000 francs alla Pro Grigioni Italiano. Ca. 1 milliun stat a disposiziun dalla Regenza grischuna per sustener differents engaschaments ed era autras instituziuns.

– **Votaziuns cantunalas dils 19 da zercladur 1983.** Votantas e votants dil Grischun han acceptau omisdus projects mess en votaziun: la lescha da scoletta cun 16 610 gie encunter 4544 na e la revisiun parziala dalla lescha davart la promoziun dalla tratga da biestga e la vendita da biestga cun 15 089 encunter 4431 vuschs.

– **Cumin dalla Foppa.** Cun 741 encunter 468 vuschs han las vischnauncas dil cumin dalla Foppa sancziunau a caschun dalla votaziun circuitala dils 19-6-83 ina cunvegnientscha cun la Telerezia per procurar silmeins treis programs da televisiun digl exteriur.

– **Radunonza da delegai dalla Ligia Romontscha a Schlarigna.** La radunonza dalla stad vegn mintgamai salvada ora en las regiuns romontschas, quella gada en l'Engiadin'aulta. La radunonza ei vegnida salvada en l'enzenna dalla buna nova da Berna ch'igl agid finanziel dalla confederaziun alla LR vegni augmentaus cun l'entschatta digl onn proxim. Quei possibilitescha d'instradar novas mesiras per regionalisar ni decentralisar il moviment romontsch. Aschia vegnan 4 collaboraturs engaschai da 1984 ellas regiuns romontschas (mira rapport GR nr. 50/24-6-83).

– **La Regenza dalla provinza da Sondrio (Valtina)** sin viseta a Mustér. Accumpi gnada dalla Regenza grischuna ein ils hospis valtlines arrivai ils 28-6-83 a Mustér per denter auter era render viseta alla claustra benedictina, che ha da tschenteners enneu giu ligioms politics, economs e culturals cun l'anteriura tiara subdita.

– **La radunonza da delegai dall'Uniun grischuna da skis** a Crusch en Portenza elegia **Franco Palmy**, Laax, sco niev president (mira rapport GR nr. 51/28-6-83).

– **Avertura d'ina halla da tennis a Laax/Signina.** Ella ei vegnida construida dallas Pendicularas Crap Sogn Gion e munta ina gronda contribuziun al svilup qualitativ dil turissem en la regiun Laax-Flem-Falera.

Fenadur 1983

– **Teater el liber a Vuorz.** Pil giubileum 75 onns Chor viril Vuorz ein ils da Vuorz sedecidi per zatgei aparti. Duront il meins fenadur han els dau enteifer las ruinas dil casti dil Munt s. Gieri il toc da teater «Munt s. Gieri» da Gieri Gabriel. La reschia ei stada els mauns da Johann Pfister e Flurin Gabriel cun l'assistenza da Tista Murk. La scenaria ha Dea Murk procurau. Las produziuns ein stadas favorisadas d'ina aura tut appart duront igl entir meins fenadur e frequentadas d'in grond pievel d'auditurs ed aspectaturs (mira rapport introductiv GR nr. 49/21-6-83).

– **Ina nova era per las Pendicularas Crap Sogn Gion.** La radunonza dils acziunaris elegia sco successur da Walter Gurtner permiert **dr. Francis Cagianut, S. Gagl.** Il niev president dil Cussegl d'administraziun ei professor pil dretg public alla scola aulta commerciala a S. Gagl.

– **Emprema matura romontscha alla scola cantunala.** Dils 110 candidats dalla 7avla classa dallas treis differentas partiziuns dil gimnasi ein 11 dels era sepresentai agl examen da matura romontscha. Els ein vegni instrui da dr. Jachen Curdin Arquint (ladin) e dr. Arnold Spescha (sursilvan).

– †**Sur Luis Derungs, Laax.** Sur Derungs ei morts ils 14-7-83 a Cumpadials nua ch'el viveva sco resignat dapi paucs onns. El ei staus plevon a Vrin, Glion e Sevgein. Specials merets ha sur Derungs contonschiu sco autur da differents cu-dischs per la liturgia romontscha ed era sco translatur da teaters (mira necrolog GR nr. 58/22-7-83).

– **Cuors per dirigents, cantaduras e cantadurs a Breil.** Dils 9 tochen ils 16 da fenadur ha giu liug a Breil in cuors d'instrucziun musicala ch'ei staus frequentaus da 40 participonts. Iniziant ed organisatur dil cuors ei **Armin Caduff**, Danis/Tavanasa, staus ensemen cun l'uniun da cura e traffic da Breil. Tgamunaders dil cuors: **Erich Wild**, directur dall'opera a Turitg, **Armin Caduff** e **Christof Demarmels**, pianist ed organist a Brugg.

– **Clara Deragisch, Mustér, campiunessa svizra en Hola-Hoop.** Il final svizzer da quei sport cul tscherchel ha giu liug ils 23 da fenadur ella «Camona» a Laax. Buca meins che 120 participontas han priu part da quella concorrenza. Il Hola-Hoop ei vegnius creaus ils onns tschunconta en connex cun la musica da Rock, pia enza-tei per la giuventetgna.

– **Ina cavrera da Berlin pertgira las cauras da Breil.** Tenor in rapport pli liung en la Gasetta Romontscha nr. 60 dils 29 da fenadur pertgira ina giuvna da Berlin, **Katja Stöhr**, las cauras da Breil. Sco ei para ha ella plascher da far la cavrera ed ils possessurs da cauras da Breil ein cuntents dad ella. In rar eveniment ni engaschament che mereta da vegnir registraus en la cronica.

– **Jamnas romontschas-rumenas el Happy Rancho a Laax.** El decuors dalla stad 1983 ein differents arranschaments vegni organisai el vast complex dil Happy Rancho, aschia ina exposiziun d'artists rumens, occurrenzas folcloristicas e denter auter era ina exposiziun dad ovras d'artists romontschs. Quella davosa exposiziun ha cuzzau dils 30 da fenadur tochen ils 27 d'uost 1983 ed ha presentau ovras da Matias Spescha, Erica Pedretti, Madlaina Demarmels, H. Giger, Jacques Guidon e Gian Pedretti.

Uost 1983

– **Avertura dalla piazza sportiva «Lag sec» a Laax.** Sonda e dumengia, ils 6/7 d'uost han ils sportists resp. il club da ballapei Laax obteniu lur piazza da sport uffizialmein dalla vischnaunca. La piazza schai en in liug ideal ed ei provedida cun tuts indrezs d'infrastructura necessaris.

– **Theo Candinas referescha a Laax** en connex cun las jamnas romontschas-rumenas davart sias impressiuns d'in viadi en Rumenia en sia funcziun sco president dall'Uniun svizra da scripturs. En siu referat menziunescha Theo Candinas eveniments e regurdientschas ch'ils representants dil stat rumen presents quella sera han buca tedlau pli ch'in ton bugen.

– **Cuors da Rumantsch Grischun a Savognin.** Duront la secunda jamna d'uoost ha la Ligia Romontscha organisau gl'emprems cuors per emprender d'enconuscher e da scriver il Rumantsch Grischun. Bunamein 100 personas ord tuttas regiuns grischunas e svizras han priu part da quei cuors, demussond cheutras il grond interess ch'ei avon maun per quei niev lungatg da scartira romontscha. Il cuors ei vegnius tgamunaus da **dr. Georges Darms**, Ruschein/Cuera, scolar da prof. H. Schmid, che ha creau ni scaffiu la basa scientifica pil Rumantsch Grischun (mira rapports GR nr. 64/12-8-83 e nr. 65/16-8-83).

– **Buorsa da mineralias 6/7 d'uoost a Mustér.** Onn per onn ha quella exposiziun da mineralias gronda calamita ed attracziun tier indigens e hosps da vacanzas, tier laics e specialists.

– **50 onns club da ballapei a Glion.** Cun ina digna fiasta giubilara festivescha il pli vegl club da ballapei dalla Surselva siu 50avel onn d'existenza (mira GR nr. 64 e 65 dils 12 resp. 16-8-83).

– **Ils delegai dallas cassas Raiffeisen dil cantun Grischun a Mustér.** Ils 300 delegai seradunai ils 20 d'uoost 1983 a caschun dalla 48avla radunonza generala representan 103 cassas da Raiffeisen cun 13 186 commembers e cun ina sviulta annuala da 2,5 milliardas, pia in impurtont factur economic da nies cantun.

– **In niev cau dil post da programs da radio e televisiun a Cuera.** Sco successur da dr. Clemens Pally ha il cussegl dalla cuminonza romontscha da radio e televisiun elegiu **Chasper Stupan** d'Ardez. Dapi 1977 lavura el sco redactor tier il post da programs.

– **†Prof. dr. Wolfgang-Amadeus Liebeskind.** Ils 20 d'uoost 1983 ei il grond amitg e promotur dil romontsch e dils Romontschs morts tut anetgamein en siu domicil a Mühlehorn. Il giurist e docent all'universitad da Genevra ei sia veta ora s'engaschaus per las minoritads linguisticas, aschia era pil romontsch. Strusch ina radunonza dalla Romania vargava senza sia preschientscha. A quels che han giu la cuida d'emprender d'enconuscher il professor genevrin, vegn el adina a restar en buna memoria (mira necrolog da prof. A. Decurtins GR nr. 70/2-9-83).

– **Nova centrala da telefon a Breil.** Il diember dils abbonents da telefon en Surselva crescha cuntinuadamein, specialmein en loghens cun svilup turistic. Per quei ha la veglia centrala a Tavanasa stuiu vegnir remplazzada d'ina nova a Breil ch'ei concepida per 5000 abbonents. Ils cuosts dalla nova centrala muntan sin rond 6 milliuns francs.

– **Nominaziuns per las elecziuns dil Cussegl nazional** dils 23 d'october 1983. Las 4 partidas tradiziunalas dil cantun Grischun vegnan a prender part dallas elecziuns cun mintgamei tschun candidats. Dils tschun cusseglers en uffeci stattan quater sin posta, numnadamein: Toni Cantieni, Dumeni Columberg, Martin Bundi e Simeon Bühler. Christian Jost da Tavau ei seretratgs.

– **75 onns Ovra electrica sursilvana.** A caschun dalla radunonza generala dils acziunaris da sonda, ils 27 d'uoost 1983, han ins cun raschun commemorau la fundaziun da quella impurtonta interpresa sursilvana. Sut l'iniziativa da cusseglier nazional **dr. Alois Steinhauser da Sagogn** ei la societad acziunaria vegnida fundada 1907 cun ina capital d'acziadas da 308 500. – francs. Ils cuosts totals per l'erecziun dall'ovra a Vuorz cumpriu la reit da furniziun per l'entira Surselva ein vegni calculai sin 600 000. – francs, per da gliez temps ina gronda summa (mira rapport GR nr. 69/30-8-83).

– **Scolasts primars senza examen alla scol'aulta a S. Gagl.** Il cussegl dalla scola aulta a S. Gagl ha decidiu che tals che han fatg la patenta da scolast els cantuns S. Gagl e Grischun san frequentar la scol'aulta senza stuer far examens supplementars.

Settember 1983

– **Ovras da Domat,** la maioritad dallas acziadas resta en mauns svizzers. Las acziadas dalla Oswald-Holding SA, Freienbach, che eran tochen dacheu en possess dalla famiglia dils fundaturs, ein vegnidas surpridas da **dr. Christof Blocher**, delegau dil cussegl d'administraziun dalla Chemie-Holding, Domat. La speculaziun che quella acziada savessien curdar en mauns jasters ei buca severificada, per grond levigament da tuts cerchels interessai.

– **Ils inspecturs da scola dalla Svizra** sin viadi «da scola» en Surselva. Suententer ha ver salvau lur radunonza annuala a Maiavilla ein els viagai sut la guida da **cuss. gov. dr. Donat Cadruvi** tras la Surselva tochen a Mustér, nua ch'els ein vegni beneventai en claustra da monsignur avat Schönbächler.

– **Cuorsa liunga.** L'equipa da cuorsa liunga dall'**Engheltiara** ha trenau duront ina jamna a Laax per sepreparar per las concurrenzas dall'olimpiada 1984 a Sarajevo. L'equipa vegn trenada da **Battista Albin, Mustér.**

– **300 onns sanctuari da Nossadonna dalla Glisch, Trun.** La fiasta giubilara ei vegnida festivada dumengia, ils 11 da settember, cun ina s. messa pontificala da msgr. uestg **dr. Gion Vonderach** e cun il priedi festiv da **dr. pader Baseli Drack OSB, Mustér** (mira GR nr. 72/9-11-83 e nr. 74/16-9-83).

– **Uniun da scripturs romontschs,** radunonza generala a S. Maria en Val Müstair. La radunonza ha approbau novs statuts screts en **Rumantsch Grischun.** La cumissiun litterara dall'uniun ha giudicau siat ovras litteraras inoltradas: In premi litterar obtegnan (successiun alfabetica): Silvio Camenisch, Gion Deplazes, Tina Nolfi, Andri Peer ed Armon Planta. Dun da renconuschientscha: Giovanina Brunold e Dumeni Capeder.

– **Success litterar per Silvio Camenisch.** En ina concurrenza litterara organisada dall'Uniun per l'indipendenza svizra sco era dalla Societad da cultura civica svizra ha Silvio Camenisch gudignau il tierz premi cun sia contribuziun: «Jamna da concentraziun ni Nelly ha scret». Cun siu raquent «Suentermiezdì sun jeu Winnetou» ha il giuven scribent romontsch schizun gudignau in empren premi enteifer ina classificaziun da numerusas lavurs ord concurrenza. Ils premis ein vegni surdai als auturs sonda, ils 10 da settember a Soluturn.

– **La baselgia da s. Antoni a Cavardiras destruida tras in incendi.** Duront las lavurs da restauraziun vid la baselgia vegnan ils luvrers e la populaziun da Cavardiras surpri digl alarm da fiug. Tuttenina entuorn las treis suentermiezdì dils 15 da settember stat il tetg dalla baselgia en flommas. Il tetg dalla baselgia e dalla tuor vegnan destrui totalmein. Mo cun stenta eis ei reussiu als pumpiers da Mustér d'impedir ch'igl entir sanctuari daventi in'unfrenda dallas flommas. La reconstrucziun munta in grond buordi finanziar per la pintga caplania da Cavardiras.

– Ils davos onns ha il Cerchel cultural a Laax sviluppau ina gronda activitad sils pli differents secturs. Per gievgia sera, ils 22 da settember ha el organisau ina sera litterara cun **Annamengia Bertogg** da Castrisch/Pitasch, l'autura dil cudisch: La biadia raquenta.

– **Sera litterara a Domat.** L'Acziun 70 da Domat ha puspei entschiet cun sia activitad culturala per 1983/84. L'entschatta ei vegnida dada cun ina sera da prelecziun e discussiun cun **Ursicin G.G. Derungs**, venderdis, ils 23 da settember.

– **Success da dus scolasts sursilvans el cantun Zug.** Il cussegl d'educaziun dil cantun Zug ha denter auter era elegiu dus scolasts romontschs sco inspecturs parzials da scola, numnadamein **Robert Hitz**, oriunds da Breil, scolast secundar a Baar, e **Flavian Nay** da Danis, scolast auxiliar a Zug.

– **Congress nazional dil Sindicat cristian dils luvrers da lenn e construcziun a Mustér.** Ils 23/24 da settember ein ils delegai da quei impurtont sindicat svizzer serimnai per lur congress annual, e quei per l'emprema gada en tiara romontscha. Quei sindicat dumbra el Grischun varga 2000 commembers ed en l'entira Svizra eis ei sur 37 000. El center dalla sentupada d'uonn ei staus il tema: «Per che nos luvrers daventien damaun proprietaris dallas habitaziuns ch'els construeschan oz.» (Mira GR nr. 76/23-9-83 e nr. 77/27-9-83)

– **Martin Mathiuet expone entagls en lenn.** L'exposiziun da rodund 30 entagls en lenn sa vegnir admirada a Cuera en las localitads dalla «Klubschule Migros». Igl artist d'origin da Surrein dat oz scola a Trin.

– **Vic Hendry publichescha in niev cudisch: «En schurnada».** Ei setracta da portrets dil carstgaun da nos dis «en schurnada», dil carstgaun sil camp da lavur (mira presentaziun GR nr. 78/30-9-83).